

COVID-19

1. Inleiding

Het nieuwe humane coronavirus, ook wel bekend als severe acute respiratory syndrome coronavirus-2 (SARS-CoV-2), veroorzaakt de ziekte coronavirus disease 2019 (COVID-19). Coronavirussen veroorzaken luchtweginfecties, soms met diarree, bij mensen en dieren. Tot deze groep behoort ook SARS-CoV, kortweg 'SARS' dat in 2003 in verschillende regio's wereldwijd voor uitbraken zorgde.

In de regio Wuhan in China ontstond in december 2019 een uitbraak van SARS-CoV-2. Op 30 januari 2020 heeft de WHO de uitbraak tot een internationale bedreiging voor de volksgezondheid (PHEIC-status) uitgeroepen, op 11 maart verklaarde de WHO COVID-19 tot een pandemie. Op 27 februari 2020 werd de eerste patiënt in Nederland gediagnosticeerd. Inmiddels komt het virus over de hele wereld voor.

Omdat er steeds nieuwe informatie over COVID-19 beschikbaar komt, verwijzen we naar diverse landelijke en internationale websites voor de meest recente informatie. Dit protocol zal regelmatig worden herzien, daarom komt er geen papieren versie van uit.

2. Ziekteverschijnselen

Veelvoorkomende verschijnselen zijn koorts, hoesten en benauwdheid. Een typisch verschijnsel is plotseling verlies van reuk en/of smaak. De ernst van de infectie is wisselend; van milde, niet-specifieke klachten tot een ernstig ziektebeeld met koorts, kortademigheid, pneumonie en 'acute respiratoire stress syndroom'. Er zijn ook personen die (bijna) geen klachten ontwikkelen. Het virus is vooral gevaarlijk voor ouderen.

De mortaliteit is niet goed vast te stellen, omdat mensen met milde klachten vaak onopgemerkt blijven. Geschat wordt dat, voor de hele bevolking, de mortaliteit kleiner is dan 1% (Helsloot 2020). Voor mensen ouder dan 70 jaar is de mortaliteit sterk verhoogd. Van de overledenen is ongeveer 90% ouder dan 70 jaar ([RIVM](#)).

3. Zaken om rekening mee te houden voorafgaand aan de reis

De noodzaak van de reis dient te worden afgewogen tegen de risico's en beperkingen onderweg en ter plaatse. Dit geldt met name voor mensen die tot een risicogroep voor COVID-19 behoren. Voor iedereen en mensen behorend tot een risicogroep in het bijzonder worden niet-noodzakelijke reizen naar hoogrisicolanden afgeraden. Hoogrisicolanden zijn landen met het label oranje of rood volgens het [ministerie van Buitenlandse Zaken](#). Zie voor hoogrisicogroepen ook paragraaf 5.1.

De gezondheidszorg ter plaatse kan overbelast of minder toegankelijk zijn door de coronavirus pandemie. Ook het risico op quarantaine of isolatie, ongewenst verblijf en/of beperkende maatregelen in het land van bestemming zijn belangrijke aandachtspunten voor de reiziger.

Overweeg extra malariatabletten voor te schrijven voor het geval de reisduur onverwacht langer wordt.

Voor de huidige adviezen per land verwijzen we naar de website van [IATA Travel Centre](#) en het [Ministerie van Buitenlandse Zaken](#). Hier is ook informatie te vinden over de zogeheten

non-COVID-verklaring die door sommige landen bij binnenkomst vereist is, zie ook paragraaf 9. Houd er rekening mee dat de adviezen tijdens het verblijf in het buitenland kunnen veranderen.

LET op: Indien wordt afgereisd naar een gebied dat bij vertrek uit Nederland het label oranje of rood draagt volgens de indeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, is de reiziger mogelijk niet (geheel) verzekerd. Ook zal de Nederlandse overheid in dat geval niet overgaan tot eventuele repatriëring.

Tevens geldt voor reizigers die vanuit hoogrisicogebied naar Nederland reizen dat zij na aankomst in Nederland 10 dagen in thuisquarantaine moeten gaan. Deze quarantaine is ook van toepassing als de reiziger na thuiskomst negatief getest is. De test is een momentopname en de reiziger kan vervolgens gedurende de hele incubatieperiode alsnog klachten ontwikkelen. De indeling van de hoogrisicogebieden verandert regelmatig. Een land of gebied kan veranderen naar hoogrisicogebied tijdens het verblijf aldaar.

Daarnaast kan ook Nederland door andere landen aangeduid worden als hoogrisicogebied. Dit kan betekenen dat een Nederlandse reiziger bij aankomst in het buitenland in quarantaine moet, waarbij de duur en voorwaarden van quarantaine per land verschilt. Ook hierbij kan een land een oranje label krijgen.

Personen waarbij in Nederland SARS-CoV-2 is vastgesteld moeten thuisblijven en mogen tijdens hun besmettelijke periode dus niet reizen. Dit geldt ook voor personen die in Nederland in quarantaine zijn geplaatst, zij kunnen dus niet op reis gaan, zie [Handreiking reizen, toerisme en COVID-19](#) van de LCI-richtlijn COVID-19.

4. Risico beperkende maatregelen

4.1. Tijdens de reis (luchthaven, vliegtuig)

De Nederlandse overheid adviseert ten strengste niet te reizen bij klachten die kunnen worden veroorzaakt door COVID-19. Er kan gevraagd worden aan de reiziger een gezondheidsverklaring in te vullen voorafgaand aan de reis. Op de meeste luchthavens en tijdens de meeste vliegreizen is het dragen van een mondkapje verplicht. Ook wordt geadviseerd afstand te houden tot elkaar en de algemene hygiënemaatregelen in acht te nemen. Het advies aan de reizigers is om de instructies van de luchthaven en vliegtuigmaatschappij uit te zoeken en op te volgen.

Het RIVM heeft een rapport geschreven over hoe het risico bij vliegreizen beperkt kan worden. Het belangrijkste advies is om thuis te blijven bij verschijnselen van COVID-19. Meer informatie over risico beperkende maatregelen in het vliegtuig is te vinden in dit [rapport van het RIVM](#).

4.2. Op de bestemming

Het is belangrijk om vlak voor vertrek en tijdens het verblijf de actuele regels en adviezen in het land van bestemming te kennen. Het niet opvolgen van de lokale regels kan consequenties hebben, zoals een boete. Adviseer de reiziger drukte te vermijden, afstand te houden en regelmatig de handen te wassen. Dit dient ook opgevolgd te worden indien de regels op de plaats van bestemming minder streng zijn. Op de website van [ATA Travel Centre](#) en het [Ministerie van Buitenlandse Zaken](#) is per land een overzicht van de maatregelen te vinden. Tevens is informatie te vinden op de websites van de ambassades.

4.3 Bij terugkomst

Het is belangrijk om bij verschijnselen van COVID-19 niet te reizen. Reizigers uit hoogrisicogebied moeten na terugkeer 10 dagen in thuisquarantaine blijven in Nederland. Voor kinderen en mensen werkzaam in bepaalde beroepen gelden andere regels, zie hiervoor de website van de [Rijksoverheid](#) en de [Handreiking reizen, toerisme en COVID-19](#) van de LCI-richtlijn COVID-19.

5. Adviezen voor bijzondere reizigers

5.1. Risicogroepen

In de [LCI richtlijn COVID-19](#) staan de risicogroepen vermeld. Het gaat met name om mensen ouder dan 70 jaar en volwassenen (vanaf 18 jaar) met onderliggend lijden, te weten:

- chronische afwijkingen en functiestoornissen van de luchtwegen en longen, die vanwege de ernst onder behandeling van een longarts zijn;
- een chronische stoornis van de hartfunctie, die daardoor in aanmerking komen voor de grieprik;
- diabetes mellitus: slecht ingestelde diabetes of diabetes met secundaire complicaties;
- ernstige nieraandoeningen die leiden tot dialyse of niertransplantatie;
- verminderde weerstand tegen infecties door medicatie voor auto-immuunziekten, na orgaan- of stamceltransplantatie, bij hematologische aandoeningen, bij aangeboren of op latere leeftijd ontstane ernstige afweerstoornissen waarvoor behandeling nodig is, of tijdens en binnen 3 maanden na chemotherapie en/of bestraling bij kankerpatiënten;
- (functionele) asplenie, vanwege een mogelijk verhoogd risico op een secundaire pneumokokkenpneumonie en niet een verhoogd risico op ernstige COVID-19;
- een onbehandelde hivinfectie of een hivinfectie met een CD4-getal < 200/mm³;
- ernstig leverlijden in Child-Pugh classificatie B of C;
- (morbide) obesitas.

Zij hebben een verhoogd risico op een ernstig beloop van de infectie. Voor kinderen jonger dan 18 jaar met onderliggend lijden heeft de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde (NVK) informatie beschikbaar op de [NVK website](#). Vanwege het verhoogde risico op ernstig beloop en de mogelijke problemen onderweg wordt een buitenlandse reis, waarbij maatregelen zoals afstand houden niet kunnen worden opgevolgd, afgeraden. Ook noodzakelijke reizen naar oranje gebied worden afgeraden.

In het geval van gebruik van eigen vervoer, een reis via en naar een gebied met een groen of geel label, de mogelijkheid afstand te houden op de bestemming én een goed functionerende en niet overbelaste gezondheidszorg, kan overwogen worden wel te reizen. De reizigersgeneeskundig (huis)arts of reizigersverpleegkundige kan dan met de reiziger een afweging maken met betrekking tot de risico's.

5.2. Zwangeren

Vooralsnog behoren zwangere vrouwen niet tot een risicogroep voor een ernstig beloop van COVID-19. Er zijn ook geen aanwijzingen dat een COVID-19 besmetting een miskraam of aangeboren afwijking kan veroorzaken. Neonatale infecties komen voor.

6. Ziek tijdens verblijf in het buitenland

Als men tijdens het verblijf in het buitenland ziek wordt met klachten die kunnen passen bij COVID-19 wordt geadviseerd in isolatie in de accommodatie te gaan, telefonisch contact op te nemen met de alarmcentrale van de zorgverzekeraar een coronatest te laten verrichten via een lokaal medisch centrum. Als een coronavirusinfectie wordt vastgesteld moet men in thuisisolatie blijven en de lokale regels opvolgen. Men kan niet zelfstandig terugkeren, tenzij men niet meer besmettelijk is of er repatriëring plaatsvindt. Voor actuele informatie verwijzen we naar de website van de [Rijksoverheid](#).

7. Ziek na terugkeer

Bij klachten die kunnen passen bij een coronavirusinfectie geldt in Nederland het algemene advies om thuis in isolatie te gaan en zich te laten testen. Bij ernstige klachten wordt geadviseerd om (ook) contact op te nemen met de huisarts.

8. Vaccinatie

Er is nog geen vaccin beschikbaar.

Reizigers met een indicatie voor influenza- en/of pneumokokkenvaccinatie wordt geadviseerd zich te laten vaccineren. Dit om een luchtweginfectie met bijbehorende consequenties (isolatie) op de plaats van bestemming te voorkomen. Vaccinatie tegen influenza en pneumokokken vindt plaats bij de huisarts in het najaar. Bij COVID-19 kan een secundaire infectie met pneumokokken optreden. Deze kans is echter klein, veel kleiner dan een secundaire infectie bij influenza (Hughes 2020, Thindwa 2020).

9. Non-COVID verklaring

Er zijn momenteel meerdere landen die bij binnenkomst aan de reiziger een certificaat van een negatieve coronavirustest, een zogenaamde 'non-COVID verklaring' vragen. Ook sommige reisorganisaties vragen hierom. De ingangseisen en corona maatregelen per land zijn te vinden op de website van [IATA Travel Centre](#) en het [Ministerie van Buitenlandse Zaken](#).

Het LCR is van mening dat een dergelijke verklaring medisch gezien weinig zinvol is. Een negatieve corona testuitslag is een momentopname, en sluit het ontwikkelen van COVID-19 in de dagen daarna niet uit. Bij een positieve testuitslag is isolatie geïndiceerd en kan niet gereisd worden.

Een 'corona vrije vakantie', waarbij hygiënemaatregelen en het behouden van onderlinge afstand worden losgelaten, is op basis van zo'n test onmogelijk en kan voor reizigers een vals gevoel van veiligheid geven,

Indien een reiziger een non-COVID-verklaring nodig heeft, kan hij of zij terecht bij een groot aantal vaccinatiecentra. GGD-en bieden dit doorgaans niet meer aan bij de afdeling reizigersadvisering. De teststraten van de GGD-en zijn alleen voor mensen met klachten.

Een coronatest bestaat uit een PCR op een diepe neus- en keeluitstrijk. De PCR toont het RNA van het virus aan. De PCR kan nog weken en soms maanden na een doorgemaakte infectie positief blijven. Men is dan niet meer besmettelijk, maar een non-COVID-verklaring kan niet worden afgegeven. De GGD neemt contact op met de reizigers voor bron-en contactopsporing. Sommige landen accepteren ook een negatieve antigeentest als bewijs voor een non-COVID-verklaring.

Een non-COVID-verklaring moet de volgende gegevens bevatten: patiëntgegevens, datum en tijdstip van de test, locatie uitstrijk, soort test (PCR, dit valt onder NAAT), uitslag, datum verklaring en contactgegevens van de organisatie die de verklaring afgeeft. De test mag niet te oud zijn, doorgaans niet ouder dan 3 dagen bij binnenkomst van het land van bestemming. De verklaring wordt doorgaans in het Engels verschaft. Soms heeft een land een eigen format van een verklaring dat ingevuld dient te worden door een arts. Ook vragen sommige landen een uitslag van een serologische test.

Referenties

- Helsloot I, Groenendaal J, Vis J. Onderzoeksrapport Crisislab. Wat weten we nu eigenlijk van het coronavirus en wat betekent dit voor evenementen? 2020. <https://crisislab.nl/wordpress/wp-content/uploads/Wat-is-er-bekend-over-corona-def-24-8-2020.pdf>
- Hughes S, Troise O, Donaldson H, Mughal N, Moore LSP. Bacterial and fungal coinfection among hospitalized patients with COVID-19: a retrospective cohort study in a UK secondary-care setting. *Clin Microbiol Infect.* 2020 Oct;26(10):1395-1399.
- LCI richtlijn COVID-19 <https://lci.rivm.nl/richtlijnen/covid-19>
- RIVM rapport 'Overwegingen veiligheid t.a.v. COVID19 aan boord van een vliegtuig'. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020D23739&did=2020D23739>
- Thindwa D, Garcia Quesada M, ^{5.1.20}, Bennett J, Cohen C, Knoll MD, von Gottberg A, et al. Use of seasonal influenza and pneumococcal polysaccharide vaccines in older adults to reduce COVID-19 mortality. *Vaccine.* 2020 Jul 22;38(34):5398-5401.